2026 10 31

DNR U2026/01238

Till Regeringen

Utbildningsdepartementet

Idéburna skolors riksförbund (ISR) organiserar icke vinstutdelande fristående skolor och arbetar för att stärka möjligheterna för olika idéburna pedagogiska alternativ att bedriva förskola/skola inom det svenska utbildningsväsendet. ISR verkar för att försvara friskolereformens mångfaldssyfte och för en deltagande målstyrning där skolorna själva kan styra över hur verksamheten ska organiseras för att nå de nationella målen. På så vis främjas en reell pedagogisk mångfald, vilket är en förutsättning för en verklig valfrihet för elever och föräldrar.

Med idéburna skolor avses den definition som tagits fram av utredningen Idéburna aktörer i välfärden, SOU 2019:56

Idéburna Skolors Riksförbunds (ISR) yttrande över utredningen Förutsättningar för en likvärdig och språkutvecklande förskola (SOU 2026:37)

ISR:s sammanfattande bedömning

ISR välkomnar en utredning som uppmärksammar likvärdighet, språkutveckling och övergripande kvalité i förskolan. Utredningen presenterar många bra förslag och pekar bl.a. på statens ansvar för att personalförsörjningen inom förskolan tryggas i hela landet. ISR ser även positivt på förslag om statliga medel för forskning om svensk förskola och vad som kännetecknar god kvalité i förskolan.

ISR tillstyrker merparten av förslagen och ställer oss mycket positiva till utredningens ambition att vilja stärka förutsättningarna för att ha mindre barngrupper och en hög personaltäthet med välutbildad personal. Även för barn som idag bara har rätt till 15 timmar i veckan föreslås istället ha rätt till 25 timmar vilket är välkommet.

ISR tillstyrker förslag om att förskolan ska arbeta kompensatoriskt med tydliga satsningar på språkutvecklande arbetssätt riktat till barn som särskilt behöver detta. Vi vill dock betona vikten av föräldrars delaktighet vid erbjudande av insatser. Både urval, insatser och informationsöverföring behöver ske i nära samverkan med barnets föräldrar för att inte motverka sitt syfte att överbrygga språkliga hinder för barnet.

ISR tillstyrker utbildningsinsatser i svenska för anställd personal och förutsätter att staten kommer att bidra till rimliga förutsättningar för både huvudmän och personal.

ISR tillstyrker förslaget om en satsning på forskning och vill påminna om att mångfald och olika synsätt kan rymma väl så många goda resultat som de man finner i mitten av

strömfåran. Vi förutsätter att det avses en praktiknära forskning som fångar en bredd av metoder, arbetssätt och organisation.

ISR tillstyrker förslaget om en utredning av kompetensförsörjning i hela landet. Goda möjligheter för utbildning parallellt med kvarboende och arbete bör stärkas för att möjliggöra personalförsörjning i glesbygd.

ISR tillstyrker att förskolan arbetar kompensatoriskt med att stödja barns språkutveckling både i svenska och modersmål. Dock har vi farhågor kring användning språktest på mycket små barn, både vad gäller träffsäkerhet och genomförande. Enligt vår uppfattning krävs även föräldrars aktiva delaktighet för att inte bygga upp nya trösklar mot förskolan och samhället i stort.

ISR tillstyrker förslaget om en satsning på forskning om förskola och vill påminna om att även småskalighet, mångfald och olika synsätt kan rymma väl så många goda resultat som de man finner i mitten av strömfåran.

ISR välkomnar en större likvärdighet i den kommunala tillsynen och ser positivt på förslaget om en utvecklad tillsynsvägledning. ISR hoppas vidare att de idéburna förskolorna ska ses som positiva komplement till den kommunala förskoleverksamheten där granskningen inte är inriktad enbart mot felsökande utan att man även uppmärksammar vad verksamheten kan tillföra av positiva faktorer utifrån geografiska, pedagogiska och kvalitativa perspektiv

ISR avstyrker förslaget att samtidigt reglera både personaltäthet och barngruppers storlek. ISR föreslår istället att man enbart reglerar personaltäthet som ett genomsnitt för förskolan.

ISR avstyrker förslag om obligatorisk språkbedömning i svenska.

ISR avstyrker förslaget om obligatorisk tilldelning av plats för språkutvecklande stöd och att nuvarande lagstiftning om uppsökande verksamhet först bör utvärderas. Detta gäller även utvärdering av försöksverksamhet med språkutvecklande arbetssätt.

Utredningens förslag och ISR: synpunkter på dessa

Följande förändringar i skollagen föreslås:
Kap 1
5b§ **Förtydligande om språklagen**
ISR har inga invändningar mot förtydligandet.

Kap 8
4 § Allmän förskola 25 timmar i veckan
Barn ska från och med höstterminen det år barnet fyller tre år erbjudas förskola under minst 875 timmar om året (25 timmar i veckan).
ISR välkomnar detta förslag

8 § Barngrupperna, personaltätheten och miljön
Utredningen föreslår att en definition av barngrupp införs i skollagen: ”*En barngrupp ska utgöra den varaktigt* sammansatta grupp av barn inom förskoleenheten där barnet har sin

grundtillhörighet, vilket innebär den grupp där barnet regelbundet vistas under *huvuddelen av dagen tillsammans med i huvudsak samma barn och personal."*

Vidare förslås i 8a § och 8b § följande: *"Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifteter om barngruppernas storlek och personaltäthet baserat på barnens ålder. "*
Myndigheten får även meddela föreskrifter om vilken kompetens som ska krävas för att personal ska inkluderas personaltätheten.

Detta är de föreslagna författningstexterna, men utredningen har även förslag till **ändring i Skolförordningen kap 7:**

<u>Barngruppernas storlek och personaltäthet</u>

2§ och 3§

Varje barngrupp ska bestå av högst
-12 barn för barngrupper med barn i åldern 1-2 år med 4 barn per personal
-15 barn för barngrupper med barn i åldern 3-5 år med 5 barn per personal
-12 barn för barngrupper med barn i åldern 1-5 år med 4 barn per personal
Undantag får endast göras under kortare stunder under dagen eller om det finns synnerliga skäl med hänsyn till barnets bästa.

4 § *Vid beräkning av personaltäthet ska endast personal med utbildning att arbeta med barn inkluderas. (*Detta föreslås införas först 2033*)*

ISR förstår att det finns en god intention i förslagen. Utredningen har identifierat ett problem med stora barngrupper och låg personaltäthet i vissa förskolor samt en stor variation mellan huvudmän. Detta ses som en viktig kvalitetsvariabel och en stor variation kan ge olikvärdiga förutsättningar för barn.

Även om ingen undersökning såvitt vi vet genomförts, så kan man anta att Idéburna förskolor följer en liknande trend som de Idéburna skolorna där Sveriges lärare genomfört en undersökning. Denna visade att idéburna skolor har en lika hög (eller ibland något högre) lärartäthet jämfört med kommunala skolor. Dessa har i sin tur högre lärartäthet än vinstutdelande skolor. Många idéburna huvudmän driver också både en skola och en förskola vilket gör det än mer troligt att man har en likartad tanke gällande vikten av hög personaltäthet även i förskolan. Vi vet också att det är osannolikt att påträffa stora barngrupper i idéburna förskolor.

Med detta sagt vill vi dock lyfta det problematiska i att strikt ange en kombination av både personaltäthet och gruppstorlek för olika åldersgrupper. Svårigheten att hantera detta, både ekonomiskt och praktiskt kan bli stora för små förskolor och särskilt i glesbygd. I en liten förskola är sannolikheten hög att blandade grupper är det enda rimliga alternativet, men för dessa ställs högre krav på både gruppstorlek och personaltäthet. Detta får naturligtvis ekonomiska konsekvenser för den enskilda förskolan.

Vi ser en oroande tendens att detaljreglera på ett sätt som verkar utgå från förutsättningarna för kommunal verksamhet i städer men som glömmer att det råder helt andra förutsättningar i stora delar av landet och särskilt i glesbygd. Om man samtidigt reglerar både personaltäthet

och barngruppsstorlek på det sätt som föreslås så riskerar det att skapa incitament för större aktörer som kommuner och stora koncerner att anpassa sig till precis angivna mått för att hålla nere sina kostnader. När kommuner pressar sina kostnader innebär det lägre bidrag även till de förskolor som på många håll upprätthåller närhetsprincipen i glesbygd. Dessa kan knappast styra sitt barnantal i olika åldersgrupper utan måste finna nya lösningar i varje given situation. Ofta väljer man då åldersblandade grupper som enligt utredningens förslag ska ha samma personaltäthet och storlek som en grupp för 1-2-åringar. I en tid med sjunkande barnantal i hela landet kommer det att kunna uppstå svåra avvägningar i många förskolor. Det finns heller inget forskningsstöd att just en modell med indelning 1-2 år respektive 3-5 är den som bör förespråkas framför andra gruppindelningar. Det bör även finnas ett utrymme för bedömning av gruppstorlek men även fördelningen av personal utifrån barns behov. ISR föreslår därför att man enbart reglerar personaltäthet som ett genomsnitt för förskolan och har kvar enbart rekommendationer kring barngruppers storlek. Samtidigt vill vi påpeka att idéburna förskolor normalt har små barngrupper, men att de kan se olika ut i sin sammansättning utifrån lokala förutsättningar.

ISR menar att utredningens förslag ytterligare driver på utvecklingen mot stora förskolor och riskerar att öka de ekonomiska skillnaderna mellan olika stora huvudmän. Likartade ekonomiska förutsättningar för de mindre förskolorna kräver en större flexibilitet när det gäller gruppindelning. En blandad grupp med 1 enda tvååring skulle enligt förslaget betraktas som en småbarnsgrupp med högre krav för både personaltäthet och gruppstorlek.

ISR föreslår att endast måttet för personaltäthet som ett genomsnitt för förskolan fastställs. Barngruppens storlek bör kunna ses som en kvalitetsvariabel som ska kunna redovisas öppet utifrån att utredningen tagit fram en tydlig definition. Den föreslagna forskningssatsningen om vad som kännetecknar god kvalitet i förskolan bör även kunna bidra med ytterligare förståelse för vikten av nära relationer och mindre sammanhang. Dock ser ISR med oro på en samtidig styrning av personaltäthet och barngruppers utformning utifrån åldersindelning och krav på personaltäthet. En sådan styrning kan även kan ge ekonomiska konsekvenser för små enheter om de ges andra förutsättningar än större huvudmän med större enheter. Åldersblandade grupper är ofta det enda möjliga alternativet i små förskolor i glesbygd, men ses även i vissa förskolor som en väg till bättre språkutveckling hos små barn då de tidigt hör språket från äldre barn. Indelningar med barngrupper 1-3 år är också vanligt förekommande. Det saknas en pedagogisk förklaring till varför man så hårt önskar styra mot just den valda modellen.

En större flexibilitet utifrån även andra faktorer gällande barngruppens sammansättning måste även i fortsättningen finnas för små förskolors överlevnad, särskilt i glesbygd. Detta är även i linje med vad Skolverket förespråkat hittills. Detta ska dock inte tolkas som att ISR förespråkar stora barngrupper.

<u>Bedömning av personalens utbildning och språkkunskaper i svenska</u>

10a § *Huvudmannen ska arbeta för att personal som arbetar i barngrupp har tillräckliga kunskaper i svenska för att kunna stimulera barnens språkutveckling i svenska.*

10b § *Regeringen eller den myndighet regeringen utser får meddela föreskrifter om vilka kunskaper som är tillräckliga.*

ISR instämmer i vikten av välutbildad personal och förutsätter att denna regel synkroniseras med en bedömning att det är möjligt för förskolor i hela landet att kunna rekrytera behörig personal. Vidare vill vi peka på vikten av att man inte inför en alltför snäv definition av vilka yrkeskategorier som kan arbeta i förskola förutsatt att de även har kunskaper om arbete med barn.

Vidare tillstyrker ISR en satsning på fortbildning av personal som behöver förbättra sina kunskaper i svenska. Dock förutsätter vi att det finns statsbidrag i tillräcklig omfattning att söka för huvudmäns kostnader för detta uppdrag. Detta för att inte ensidigt belasta de huvudmän som är verksamma i områden där även barn kan förväntas ha stort behov av god resurstillgång.

Bedömning av barns språkkunskaper i svenska

12c § Språkbedömning för språkutvecklande stöd i svenska
Hemkommunen ansvarar för att barn som är folkbokförda i kommunen genomgår en språkbedömning i svenska under höstterminen det kalenderår barnet fyller tre år. Syftet med språkbedömningen är att avgöra om barnet i förhållande till sin ålder har behov av språkutvecklande stöd i svenska.
Hemkommunen ansvarar även för att barnet genomgår en språkbedömning under höstterminen det år barnet fyller fyra år om tidigare språkbedömning inte gjorts eller om barnet inte har en plats i förskola samtidigt som språkbedömning visat att barnet hade behov av språkutvecklande stöd. Hemkommunen ska då tilldela barnet en förskoleplats även om barnets vårdnadshavare inte anmält önskemål om detta.

9a§ Språkutvecklande stöd i svenska. *Barn som efter en språkbedömning bedöms vara i behov av språkutvecklande stöd i svenska ska ges språkstärkande insatser i förskolan i den omfattning som deras behov kräver från höstterminen det kalenderår barnet fyller fyra år. Detta gäller inte barn som har all sin undervisning finska, meänkiei eller samiska. Även andra barn ska även få möjlighet att utveckla sitt modersmål.*

ISR ser positivt på att förskolan arbetar kompensatoriskt med att stödja barns språkutveckling både i svenska och modersmål. Dock har vi farhågor kring användning av den typ av språktest på mycket små barn som detta kräver, både vad gäller träffsäkerhet och genomförande. Enligt vår uppfattning krävs föräldrars aktiva delaktighet för att inte bygga upp nya trösklar mot förskolan och samhället i stort.

ISR avstyrker även förslaget om obligatorisk tilldelning av plats för språkutvecklande stöd och menar att nuvarande lagstiftning om uppsökande verksamhet först bör utvärderas. Den tänkta försöksverksamheten med språkutvecklande arbetssätt bör även den hinna utvärderas.

ISR välkomnar att utredningen avfärdat direktivets uppdrag om obligatoriska språktest och skolplikt för vissa treåringar.

Statsbidrag för försöksverksamhet med språkstärkande insatser i svenska förskolan

Försöksverksamheten ska omfatta barn som fyller fyra år höstterminen det år försöksverksamheten inleds. Vid fler ansökningar än det finns medel till ska Skolverket

prioritera huvudmän för försök i förskoleenheter där det finns en större andel barn med behov av språkstärkande insatser i svenska.

ISR ser positivt på en försöksverksamhet med språkstärkande insatser. Vi hoppas att man därvid har en utformning av statsbidraget som möjliggör även för mindre idéburna huvudmän, med hög andel barn inom målgruppen, att söka bidrag för deltagande.

Förslag om regeringsuppdrag om ytterligare forskning och kunskapsutveckling inom förskolan

Utredningen föreslår att Skolforskningsinstitutet ges i uppdrag av regeringen att under minst fem år samordna, utlysa och finansiera tvärsektoriell forskning om svensk förskola. Syftet ska vara att främja kvalitet och likvärdighet i förskolan.

ISR ställer sig positiv till en forskningssatsning och vill påminna om att mångfald och olika synsätt kan rymma väl så många goda resultat som de man finner i mitten av strömfåran. Vi förutsätter att det avses en praktiknära forskning som fångar en bredd av metoder, arbetssätt och organisation.

Förslag om att regeringen tillsätter en utredning om kompetensförsörjning inom förskolan i hela landet.

ISR tillstyrker detta förslag och vill särskilt betona vikten av personalförsörjning i glesare delar av Sverige. Goda möjligheter för utbildning parallellt med kvarboende och arbete bör stärkas ytterligare.

Förslag att regeringen tar initiativ till förstärkt tillsyn av förskolan utifrån ett likvärdighets- och kvalitetsperspektiv.

Den kommunala tillsynen är idag mycket ojämn och inte sällan upplevs den som otydlig och närmast slumpmässig. Det har lett till att många framför krav på statlig tillsyn. ISR tror dock inte att detta vore en bra väg att gå utan förespråkar istället en fortsatt lokal tillsyn som ger bättre kännedom om förskolan och dess förutsättningar. Dock behöver tydligheten öka vad det är som granskas och hur det ska gå till. Eftersom det är kommunen, med en egen förskoleverksamhet, som granskar så krävs det en tydlighet i uppdragets syfte.

ISR välkomnar en större likvärdighet i den kommunala tillsynen och ser positivt på en utvecklad tillsynsvägledning. ISR hoppas vidare att de idéburna förskolorna ska ses som positiva komplement till den kommunala förskoleverksamheten där granskningen inte är inriktad enbart mot felsökande utan att man även uppmärksammar vad verksamheten kan tänkas tillföra av positiva faktorer utifrån geografiska, pedagogiska och kvalitativa perspektiv.

För Idéburna Skolors Riksförbund

Håkan Wiclander, ordförande Birgitta Ljung, styrelseledamot